

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken en brieven voor de Redactie gelieve men tot nadere aankondiging te adresseren aan de Uitgevers Oosterbaan & Le Cointre te Goes.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36090.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Uit de Schrift: Schriftuurlijk. (Jona 2:1) — Kerkelijk Leven: Candidaten-overvloed. „Hoogeschool”. Over Gandhi. Baron v. Lynden v. Horstwaarde ontken de Christelijkheid der N. S. B. Geref. Apologetisch-Theologisch Tijdschrift. — Uit de Historie: Het Eeuwfeest der Afscheiding. V. — Opy. en Onderwijs: Samenwerking. — Perschouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

UIT DE SCHRIFT

Schriftuurlijk.

En Jona bad tot den Heere, zijn God, vanuit het ingewand van den visch.

Jona 2:1.

Het mag ons opvallen, dat Jona in zijn gebed zooveel uitdrukkingen uit de Heilige Schrift gebruikt.

Wel zal hij in het ingewand van den visch niet aanstonds aan zijn gebed denzelfden vorm hebben gegeven waarin het ons overgeleverd is; die uiterlijke vorm kan wel pas later door hem zijn tot stand gebracht. Maar volgens het opschrift moet toch zekelijk en naar den wezenlijken inhoud dit gebed door Jona in den visch zijn gedacht en tot God opgezonden.

En dan moet iedere opmerkzame lezer, — men zie dit hoofdstuk aandachtig na, — wel toestemmen, dat Jona in zijne gedachten en woorden zich zeer sterk aansluit aan de toen reeds bestaande Schrift, en met name aan de Psalmen, met welke hij volkomen vertrouwd blijkt geweest te zijn.

Telkens komt ge een uitdrukking, een zinswending tegen, die ge herkent uit de Psalmen, en die juist zoo voorkomt in de zangen van David.

Heeft Jona dit met opzet gedaan?

Neen, — het is heilige natuurlijkheid bij hem geweest.

Als profeet des Heeren leefde hij bij het Woord Gods; en dat Woord is, in de benauwdheid die hij doormaakte, zijn kracht en zijn licht geweest. Wat had hij om er zich in zijn diepe ellende aan vast te grijpen? Waar was God? Waar was hulp in zoo overstelpende nood? En zie, — toen had, eeuwen vóór hem, de Heilige Geest uit Davids ellende en uit die van andere Godsmannen gezongen en geklaagd en tot God geroepen en straks gedankt en geloofstaal gesproken. En Jona's ziel werpt zich op die woorden; de Heilige Geest geeft ze hem in het bewustzijn; en Jona grijpt eraan, en geeft aan God de eigen woorden des Heeren terug als de eenige vastheid waaraan hij zich klemde.

Dát is bidden tot den Heere, zijn God.

Maar spreekt hier dan niet duidelijk de ervaring en de gebedspraktijk van de Kerk des Heeren?

Is dit gebruik van Gods Woord niet bekend?

Hebt ge niet in uw leven ondervonden, — in benauwde dagen of in vreugde en dank, — dat de woorden, waarmee ge uw klacht of dank aan God bekend maakt, daar reeds voor u geschreven stonden? En dat ge in uw gebed en in uw lied als vanzelf grijpt naar wat al eeuwen tevoren uit diezelfde omstandigheden door den Heiligen Geest bij monde van de heilige mannen gesproken was? En toen was het ook alsof er meer vastheid in uw gebed gevoeld werd, meer klem bij uw spreken tot God, meer overtuiging en gevoel dat ge er uw God mee bereikt. En toen kwamen er woorden en gedeelten uit de Schrift bij u tot nieuwe betekenis, en wat tot nog toe niet zoo persoonlijk gesproken had, dat begon voor u waarheid en leven te worden.

Welk een zegen is het dan, met dat Woord bekend en in dat Woord onderlegd te zijn. Ook al zou het nog slechts een uiterlijke kennis zijn, — de Heere wil soms die uiterlijke kennis gebruiken om ons een levenden inhoud te schenken. Welk een zegen, als we dan weten wat er in Gods Woord geschreven staat, en wat de zin daarvan is.

Laat ons dan toenemende kennis zoeken van den gedachtenrijkdom der Schrift. Bovenal, — zij er gedurig gebed tot den Heiligen Geest, of Hij het onze ziel tot een levende kennis doe zijn.

Laat ons ook in alle wegen waarin de Heere ons leidt, in donkerheid, in moeite en zorg, in geestelijke worsteling, ook in blijde en dankende ervaring, van Gods Woord gebruik maken. We zijn er zoo sterk mede. We zijn nooit sterker in ons gebed en in onze overleggingen voor den Heere, dan wanneer we Hem wijzen op Zijn eigen Woord, en wij zeggen kunnen: — Heere, hier staat het toch door Uw eigen hand geschreven.

Denken we aan Jona, die zelfs in de diepte der wateren, in stervensnood, den Heere aansprak met de woorden der Schrift; opdat we, als hij, bij en uit dat Woord leven.

Wij zullen den rijken zegen ervan ondervinden.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Candidaten-overvloed.

Enkele maanden geleden sprak ik voor de microfoon der Ned. Chr. Radio-Vereeniging op verzoek in den cyclus „beroepskeuze” over „de toekomst van den gereformeerden theoloog”. Natuurlijk kwam daarbij ook ter sprake de overvloed van theologische kandidaten onder ons, en de mogelijkheid, om voor hen plaats te vinden. Nog steeds vind ik, dat die nood der kandidaten ons aangaat, en ben ik het oneens met het weekblad „Woord en Geest”, dat een medewerker de vraag heeft laten stellen, of de kandidaten er waren voor de kerk, dan wel de kerk voor de kandidaten. Ik blijf dat een dwaze probleemstelling vinden.

Eenigen tijd na het uitspreken van dit radio-woord ontving ik een brief van een belangstellend lid eener gereformeerde kerk, die, in terugslag op wat ik dien avond gezegd had, mij meedeelde, gaarne iets te willen doen in de aangegeven richting. Hij wilde mij gaarne daarover spreken. Zelf had ik evenwel geen tijd, op de aangegeven plaats met dezen briefschrijver te onderhandelen. Ik zou evenwel tijd „gemaakt” hebben, indien mij niet ter oore gekomen was, dat in een bepaalde plaatselijke kerk dezelfde aangelegenheid ter sprake gekomen was, en eveneens gezonden werd op wegen ter ontcoming aan den nood. Ik heb toen ook, op aandrang van hen, die mij uit deze kerk erover aangesproken hebben, twee dingen beloofd:

a) dat ik hen in contact zou brengen met den schrijver van zooveen;

b) dat ik over de zaak in „De Reformatie” schrijven zou.

Ik beloofde het onder b) vermeldde te doen, als ik van de uitkomst van het onder a) toegezegde, en inmiddels ook gebeurde, werk bericht zou gekregen hebben.

Thans blijkt, dat door de H.H. Prof. Grosheide en Dr J. L. Schouten een actie geopend is, welke bedoelt, in denzelfden geest te handelen.

Dit artikelje dient nu om: a) allereerst aan de bovenbedoelde personen mee te delen, (het is voor mij de kortste weg), dat mij thans een afzonderlijk aan de orde stellen van de zaak hier ongewenscht lijkt, omdat we anders versnippering krijgen; b) hen te verzoeken, zich te wenden tot Dr J. L. Schouten, correspondentie-adres van bovengenoemde commissie, c) de zaak nog eens onder de aandacht van het gereformeerde volk te brengen.

Naschrift. Verleden week bleef dit artikelje ter drukkerij liggen. Sinds heeft het zijn actualiteit verloren; Dr Boerkoel heeft reeds over de zaak geschreven, en meegedeeld, dat ook uit de kerk van Watergraafsmeer (boven door mij bedoeld) pogingen zijn opgekomen, die tenslotte ge-

leid hebben tot overlegpleging met Dr Schouten. Zooveen kreeg ik weer een brief erover uit Voorburg. Mag ik ook dezen schrijver dus naar Dr Schouten verwijzen? Het is beter, dat alles in één hand blijve.

K. S.

„Hoogeschool”.

Dr W. A. van Es schrijft in Geref. Kbl. Leeuwarden, dat de naam „Theologische Hoogeschool” verwarring zou veroorzaken tusschen universiteiten en kerkelijke seminariën.

Op welke seminariën hij het oog heeft, weet ik niet; ik vermoed, dat Dr van Es aan roomsche denkt. De Gereformeerde Kerken althans hebben geen seminarie; zou iemand dit meenen, dan dienden haar tegenwoordige hoogleraren voor ontslag te worden voorgedragen, want niet één van hen geeft onderwijs, zooals het voor een seminarie verlangd wordt. En de lezers van het kerknieuws weten, dat de curatoren niet denken aan een voordracht voor ontslag.

Overigens begrijp ik het niet goed. Brengt de benaming Technische Hoogeschool, Handelshoogeschool, Landbouwhoogeschool dan ook verwarring tusschen universiteiten en b.v. een polytechnisch „seminarie”? De welgever denkt er anders over. Het woord „hoogeschool” is van het woord „universiteit” zeer duidelijk in bepaalde naams-verbindingen afgegrensd. De benaming Theologische Hoogeschool zou juist duidelijk uitdrukken, dat enerzijds geen universiteit bedoeld was en anderzijds iets, dat in wezen anders is, dan in Apeldoorn b.v. bestaat. Dáár heeft men een vorming, die aan de aspirant-leerlingen slechts de primitiefste eischen stelt voor de toelating, voorts een soort van uit de verte een deel van het gymnasium volgend onderwijs gegeven door de eigenlijke docenten, die voor hun vakken geen enkele wettelijke bevoegdheid bezitten en nog enkele kerkelijk-theologische lessen ten behoeve van de Chr. Geref. Kerk.

Maar dat is iets totaal anders, dan de Theol. Hoogeschool te Kampen geeft.

Juist de naam „School” is verwarrend. De naam „Hoogeschool” zou de verwarring bij sommigen helpen wegnemen.

K. S.

Over Gandhi.

In „Opbouw” schrijft ds F. Dijkema:

Gandhi en het Christendom door Dr J. N. Sevenster.

Uitgave van de Erven F. Bohn N.V., Haarlem. Prijs f 5.—.

Dit werk — de door Teylers Godgeleerd Genootschap bekroonde prijsvraag — is waard om voor de lezers van Opbouw besproken te worden. Zoowel de persoon van Gandhi als zijn beginselen oefenen niet alleen in Indië maar ook verre daar buiten op duizenden een groote aantrekkingskracht uit. Het is echter moeilijk om zich van hem, van zijn leer, van zijn strijd een juiste voorstelling te maken. Het is de groote verdienste van Sevensters boek, dat hij in het eerste gedeelte van zijn boek (blz. 9—106) Gandhi bijna voortdurend zelf aan het woord laat om ons zijn beginselen te laten uitleggen: hoe de grondslag van al zijn denken en doen zijn godsdienstig geloof is en voor hem religie en ware moraal onafscheidelijk met elkander verbonden zijn. Zijn godsdienst is 't Hindoeïsme. Maar hij acht dezen godsdienst niet den éénig waren. „Voor ons allen bestaat er slechts één God of wij Hem door de Koran, den Bijbel, de Zendavesta, de Talmud of de Gita vinden, en Hij is de God der waarheid en der liefde.” Boven de verscheidenheid van voorstellingen kan de band met God aanwezig zijn. Gandhi is overtuigd, dat de wetten van gedrag en moraal, neergelegd door de grootste godsdiensten der wereld, praktisch gelijk zijn. De waarde van een godsdienst moet beoordeeld worden naar de zuiverheid van zijn aanhangers. Aanbidding van God veronderstelt levensheiliging.

In dit citaat spatieerde ik een volzin. Ik geloof, dat men beter doet, de zaak om te keeren; volgens Gandhi betekent de „band met God”, de mystieke unie met wat hij hem God heet, het boven de „verscheidenheid van voor-

stellingen" uitgegaan zijn. Wie bij God is, is boven de tegenstellingen van ja en neen, goed en kwaad, dichtbij en ver, verheven; hij rust in de eenheid van het al. Vandaar dan ook, dat een naam, ook een naam voor God, er niet meer toe doet. En dat het zoowel de God van de Hindoes, als die van de Christenen heeten kan. Wat ligt in een naam?

Meer hierover kan men lezen in mijn: *Zur Begriffsgeschichte des Paradoxon*, de paragraaf over de oostersche mystiek.

Dat deze opvatting in volkomen strijd is met het christendom, behoeft natuurlijk geen betoog.

Men komt tot de gemeenschap met „God“, Boeddha, etc. door de „meditatie“. Denk b.v. aan de maan-meditatie; de afstand tusschen de maan en mij verdwijnt, tenslotte verdwijnt de maan in mij, want de tegenstellingen, óók van „dichtbij“ en „ver“ verdwijnen. Hetzelfde geldt van het boogschieten. Dat is geen sport, zooals in onze westersche ongelukswereld, maar een vorm van godsdienstige meditatie. De geoefende, vergevorderde meditorator komt tot zó'n „religieuze“ hoogte in de „Versenking“, de meditatie, dat — gelijk bij de maanmeditatie — tenslotte de afstanden, de begrippen „nabij“ of „ver“ verdwijnen. Vandaar dan ook, dat het „doel“ niet meer „ver“, „af“ is, doch met den schutter één. De pijl vliegt dan ook niet, maar rust; beweging is gelijk aan stilstand, alles is één. Het paradox van de „vliegende pijl in rust“ is veel dieper dan door den Griek Zeus in het oosten opgesteld. En het is er een geloofsstuk, nu nog. Het „doel“ is met den schutter één, de pijl vliegt niet, maar blijft, waar ze is. Dat komt er van, als Boeddha door iemand schiet.

Toen eens een europeër dit boogschieten leeren wilde, en het maar niet laten kon, te „mikken“, „aan te leggen“, d.w.z. uit te gaan — als westerling — van de gedachte, dat „nabij“ en „ver“ toch heusch echte „tegenstellingen“ waren, zei de leermeester tot hem: als gij dan niet aan Boeddha denken kunt, die door u schieten moet, denk dan, meditatie, dat Christus door u zal gaan schieten.

Dat kon die leeraar zeggen, omdat bij hem alle „tegenstellingen“ weg zijn, ook die van „ver“ en „nabij“, ook die van Boeddha en Christus.

Zulke dingen liggen er achter, als men van deze Uebergegensätzlichkeit hoort spreken bij Hindoes en Boeddhisten, en andere oostersche mystici.

En daarom is het zoo'n ongeluk, als iemand, die vaak op een christelijken preekstoel staat, en dan over de tegenstellingen heel anders praat, achter zulke half begrepen, maar in werkelijkheid toch eigenlijk aan ons westersche denken vreemd gebleven oostersche bóven de tegenstellingen uitvoerende mystieke thesen aan komt dragen met zijn syncretistisch: halleluja, voor den vrede. Hij begrijpt het niet; hij maakt alleen maar ongelukken.

Dezelfde ellende heeft men bij Stanley Jones, hoewel die natuurlijk van den anderen kant begonnen is.

K. S.

Baron v. Lynden v. Horstwaerde ontkent de Christelijkheid der N.S.B.

Van verschillende zijden is de aandacht gevestigd op een circulaire, gezonden aan zeer veel ook gereformeerde personen en organisaties door Baron v. Lynden v. Horstwaerde. Hij pleitte daarin voor de N. S. B. en nog wel het een en ander. We hebben er hier over gezwezen; wel deed ik in „De Bazuin“ een enkele kannteekening bij zijn missive, die me zeer verward scheen.

Thans schrijft dezelfde auteur een ingezonden stuk aan „Ons kerkblad“ (Rijswijk etc.). Daarin treft mij deze uitspraak: „Dat de N. S. B. door haar eisch van „dienst en offer“ christelijk zou zijn, heb ik nooit beweerd. Zij kan zulks ook niet, waar zij het geheele volk vertegenwoordigt“.

Dit laatste is een fictie. Maar wat eraan voorafgaat, heeft onze instemming.

K. S.

Geref. Apologetisch-Thetisch Tijdschrift.

Men schrijft ook aan ons: In October a.s. zal het eerste nummer verschijnen van „Horizon“, Geref. Apologetisch-Thetisch Tijdschrift, uitgegeven op initiatief van het Verbond van Evangelisatie-Commissies van Geref. Kerken in Nederland.

De bedoeling van dit tijdschrift is om niet alleen apologetisch, maar in hoofdzaak zelfs zuiver thetisch te laten schitteren den rijkdom van de Geref. levensvisie. Medewerking is toegezegd door prof. dr. G. Ch. Aalders, dr. J. van Andel, dr. J. H. Bavinck, dr. K. Dijk, dr. W. A. van Es, A. de Graaf, prof. dr. F. W. Grosheide, dr. W. J. Kolkert, A. Kuiper, dr. S. O. Los, prof. dr. A. Noordt, dr. J. F. Reitsma, prof. dr. J. Ridderbos, prof. dr. K. Schilder, dr. W. J. A. Schouten, prof. dr. A. Sizoo, prof. dr. G. J. Sizoo, dr. J. Veldkamp, prof. dr. D. H. Th. Vollenhoven, prof. dr. J. Waterink, dr. G. Brillenburg Wurth, terwijl de redactie gevormd wordt door dr. K. Dijk, ds. T. J. Hagen, dr. J. F. Reitsma, dr. G. Brillenburg Wurth en ds. A. de Bondt. Dit blad zal den vijftienden van elke maand verschijnen in een handig formaat van minstens 24 pag.

De abonnementsprijs is zoo laag mogelijk gesteld op f3 per jaar. Voor verspreiding is de prijs per vier exemplaren f9 per jaar. Het adres voor opgave van abonnementen is: Firma Judels & Brinkman, Choorstraat 47 te Delft. (voorzoover deze niet vroeger zijn opgegeven aan ds. J. R. Goris te Apeldoorn). Het voorloopig adres voor correspondentie over dit blad is: Ds A. de Bondt, Cronesteinkade 4 te Leiden.

K. S.

UIT DE HISTORIE

Het eeuwfeest der Afschelding.

V.

Het was naar Gods ondoorgrondelijk bestel dat De Cock hier menschen aantrof die spraken als Nieman had gesproken, die dachten eer in de richting van de „juffrouw“ dan van den jongen leeraar. Echter zooveel werd wel gevoeld, dat een Klaas Kuipenga, die, wijl niet vereenigd met de leer aldaar verkondigd door Hofstede de Groot, er niet toe had kunnen komen zich „aan te laten nemen“, nu wel het catechetisch onderrecht begeerde van den nieuwen dominee. Op diens ruime en mooie studeerkamer werd les gegeven en ontvangen. De Heere stelde den leerling tot leermeester en den leermeester tot leerling. Zou men deze omkeering een verkeerde willen noemen, dan bedenke men dat die God die Efraïms plaats deed wisselen met die van Manasse, ook hier de orde omkeerde. Weer hoorde De Cock klanken als van Nieman, en daaronder ook deze: „indien ik ook maar ééne zucht tot mijn zaligheid moest toebrengen, dan was het voor eeuwig verloren“. Hier vond hij oude schrijvers. Ze werden hem aangeprezen. Hij las ze. Eerst toen drong tot zijn besef door dat hij de waarheid niet zoo verstond, als de vaders die hadden beleden. De Heere leidde hem verder op dezen weg. Ongemeen grooten invloed oefende op hem de lezing van een der eerste, dus der kleinere edities van Calvijns Institutie, die hij vond op de studeerkamer van Ds Wormnaast. Hij werd hongerig. Kocht de boerenknecht Broekema van zijn overgespaarde centjes een Statenbijbel op de markt te Groningen en toog er blijde mee naar zijn dorp, las daarin vlijtig tot beter verstand der Schrift, zulk een bijbel bezat Ulrum predikant toen nog niet, zoo min als de canones van Dordt, welke hij vond bij een lidmate zijner gemeente. Dit zou anders worden. Hij was hongerig geworden. Hij begon te verstaan en hoog te achten de liefhebbers van de oude schrijvers. De keuze van lectuur werd ook eene andere. De Cock hield de tijdschriften bij. Toen trof hem voortgaande sterker hoezeer deze, als de „Godegeleerde Bijdragen“, geredigeerd door Arnhems wijdervermaarden Donker Curtius, gunsteling van den koning, en Tiels lieven en beminnelijken Van der Willigen, verschilden van de gereformeerde leer gelijk hij die al eenigszins begon te leeren kennen uit wat nu zijn lectuur vormde. Ook uit de „Boekzaal“ sprak een andere taal dan uit Calvijns Institutie. In die dagen kreeg hij Van Zuylen Hervormde leer in handen. Een hongerige ziel zocht spijze en die zoekt heeft de belofte te zullen vinden. De „eenige redding“ opende nog wijder zijn oog en hij zag hoe nauw het verband is tusschen de leer en het leven. Steeds helderder zag hij in hoever de afwijking in beide was, in de leer als in het leven. Hij proefde het zoet der waarheid. Haar licht ging voor en straks in hem op, en hoe jong ook, toch ging het hem als een vader die voor zichzelf veel geniet uit geschriften die hem de waarheid en het leven doen verstaan en zien, en dan zegt: kinderen ik kan het niet voor mij zelf houden: luistert even. De Cock kon ook niet voor zichzelf houden wat hij dorstig geworden dronk met groote teugen en at wijl hongerig zijnde. Wat in het verborgen werd gewrocht zou in het openbaar straks worden gehoord en gezien. Er komt verandering in zijn preeken, in den inhoud daarvan. Het gerucht ging uit alle poorten en werd verbreid in den naasten omtrek. Er was beroering gekomen in de stilstaande wateren en de beweging plantte zich voort in steeds wijdere bogen. Op dat gerucht kwam men toe. Het trok de lieden van over de grenzen van het dorp, van de provincie, straks van het land naar het Oosten heen. Want er was honger in het land, niet naar brood, maar naar 't Woord Gods en dat was schaarsch in die dagen, vooral in het Noorden. Friesland had nimmer de canones opgenomen in het verbindingsformulier, Groningen nam besluiten tegen de „oefeningen“ die vermenigvuldigd werden na Schortinghuizens „reformatie“; zelfs zóóver scheen men te zijn afgeweken dat, naar De Cocks bange vreeze bij zijn eerste opvlammende liefde voor het oude, en wat hij als fonkelnieuw had leeren kennen, hij meende dat er in wijden omtrek geen enkele gereformeerde leeraar meer was. Het volk stroomde toe. Dit feit was op zichzelf reeds voldoende om ambtsbroeders onrustig te maken, de hoofden bijeen te doen

steken, op ring- en classisvergadering het geruchtmakende verschijnsel te bespreken en dat niet steeds sine ira et studio, althans zoo ging het in het Noorden, in den ring Leens, in de classis Middelstum.

De Cock neemt toe in kennis, in kracht, in ijver. Hij moest spreken, hij moest getuigen. Verre is hij van overmoed. Hij vertrouwt toe aan het papier, waarvan hij vervuld is. Op den kansel prediken, onderwijzen, manen tot bekeering; op de studeerkamer schrijven; op de vergaderingen aanvallen, afweren, wederleggen, zich verdedigen, zelfs tegen zeer onwaardige lasterpraat. Men sprak van hem op alle straten, voor en in alle dorpsherbergen, in den brik en in den wagen, op het water en langs de wegen, in de hutten en in de deftige behuizingen. En De Cock, hij werkt, onderzoekt, preekt, catechiseert bijzonder vlijtig, en is in deze dingen overvloediger dan vele van zijn tijdgenooten. Toch niet overmoedig, niet op het zadel gezet, niet over het paard gebeurd. Niet hij ageert, doch de Geest des Heeren werkt. De Cock zet zich aan de schrijftafel en schrijft zijn: „Hartelijke toespraak aan het Nederlandsche volk en haast zich het ter perse te doen leggen. Verre vandaar! Hij bergt het geschrevene in de lade. Hij wacht: die gelooven haasten niet! De liefde acht den ander uitnemender dan zichzelf en zoo is het geschied dat De Cock twee jaar lang het geschrevene, dat wat het eerst door hem werd geschreven met de bedoeling om het, zoo noodig, het licht te doen zien, achterwege houdt, overwegende dat anderen daartoe beter bekwaam waren en eerder geroepen. Hij is nog zoo jong! Da Costa's stem geeft zooveel schooner geluid. Molenaars Adres is uit de pen gevloeid van den man van zooveel naam en Van Zuylen's brochures zijn zoo passend van inhoud en pijlen door den Heere zoo juist gericht op het hart van zoovelen en daaronder ook op dat van hem en van meerderen der leden zijner gemeente. Hij wacht dan. Hij wil en moet wachten en kan het ook. Hij dringt niet door de scharen heen om zich op een vooraanstaande plaats te vertoonen. Hij is geen „streber“. Het zal hem niet hinderen als men hem een eenvoudigen dorpsdominee acht. Hij wil ook niets meer wezen; deze is zijn roem, zijn trouw, zijn godsvrucht! Laten tegenpartijders van lateren tijd, laten overmoedigen van jongere jaren, laten oppervlakkige „lezers“ van onze dagen van dezen eenvoudigen man uit een Groningsch Abdera spreken en schrijven in verkleinenden zin, het derde hem niets, het ergere ons niet! De Cock was groot in zijn eenvoud. De Cock had een uitnemende kennis, meer dan zijn hooggevoelende bedillers; De Cock bezat een karakter dat niet weten te waardeeren die afgaan op wat zijn vijanden lasterden; De Cock had een verstand dat zelfs zijn grofste tegenstanders niet durfden kleinachten.

Hield zijn eenvoud en bescheidenheid hem terug het geschrevene nu reeds het licht te doen zien, zijn liefde tot de waarheid drong hem in den herfst van '33 de canones van Dordrecht, met een voorrede, opnieuw uit te geven, waardoor dat belijdenisgeschrift door Prof. A. G. Honig met kostelijke vindingrijkheid is genoemd het *Credo der Afschelding* en waardoor De Cock in eens voor heel het volk en heel de kerk openbaarde den band te gevoelen aan de vaders. Achter de tolerantie, waarvan zijn oudoom Gerardus Theodorus de Cock, een beschermeling van den stadhouder Willem V van Friesland, een der meest bekenden was in het Noorden des lands, ging De Cock terug op mannen als die het Tractaat van Tolerantie opstelden: van De Cock op en achter Comrie terug.

G. KEIZER.

(Wordt vervolgd.)

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Samenwerking.

Over het geheel kunnen we constateeren, dat de samenwerking tusschen het gezin en de Lagere School in onze Christelijke kringen in de rechte weg wordt gezocht en meerendeels ook wordt verkregen. De school komt op uit de samenwerking van de verschillende gezinnen.

Met eenige verwondering volg ik nu in „Gezin en School“, een neutraal blad voor Leeraren en Ouders bij het Middelbaar Onderwijs, een discussie over nader contact tusschen ouders en leeraren. En nu blijkt uit het laatste nummer van bedoeld tijdschrift, dat — en ziedaar mijn verwondering — men aan verschillende scholen niet gesteld is op meerdere invloed van de zijde der ouders. Men schuwt oudercommissies en verwacht niets van ouderavonden.

Men kan anders niet zeggen, dat er geen klachten vallen over en weer. De ouders klagen, dat de kinderen overladen zijn met werk. Ze moeten tot in de nacht zitten werken. En de leeraren blijven vaak naar het oordeel der ouders maar al te ongeschikt, om hun stof aan de kinderen

duidelijk te maken. Er naar geroepen objectief, een bij sommigen staat, kan het niet zoo meevallen is.

Maar ook hebben, zoo zeggen over de nacht komen hun tijd werken is een beetje de klachten. Zoo meenen daarop ook Prof. van een schijns door vandaar die dat heel veel. Er is maar ouders en d. soonijsk bez van de oude veel terecht stekende m. moeilijkheden derden, ook hebben een bij hun oud te plaatsen. vooral de k. porties terug door de oog krijgen de de kinderen ze moeten v ouders zich kinderen een maakt wel maatregelen wat ouders er ook nog stond dan a het jaar. W. aan de ouc het behoeft ington niet voldoende e. waren aller hebben ze a kan ik nooit.

Mij dunkt Onderwijs l. werking. E. spreking, b. oudercomm.

Gr.

In het (et J. F. Beeren van Rome". zich tot Ron gelijk Dr B.

In de d. baar hej gemaakt t bare ke zondige k goddelijke. door vele zich tevre zichthare of een pro bare kerk houd bero Daar geen kerk, tuss

Wij kunn tovens opm het hier sp misverstand zichtbare k zichtbare, d grens tussel geschapen e spraak blijv onzichtbare weet voorts kerk, doch onzichtbaar Kende men

In het d. bracht; me J. H. Kok I er kennis ve